

Bulharsko - Rilský kláštor

Rilski Manastir (clastrum) postavili nad sútokom Manastirskej reky a Iliinej reky (Drusljavice) do Rilskej reky, na dne doliny v lesnom komplexe pod Maljovicou (2 729 m n. m.) vo výške 1 147 m n. m., na mieste pod pustovňou veľmoža a neskoršie pustovníka sv. Ivana Rilského (876 - 946), ktorého pozostatky sem uložili až v roku 1469. Svätec so svojimi žiakmi žil v doline asi o 4 km vyššie, kde dnes stojí Kaplnka sv. Lukáša. Kláštor po zničení zosuvom v 14. stor. a trojnásobnom vypálení Turkami obnovili za podpory mecenášov a ľudu. Jedným z nich bol macedónsky bojar a miestodržiteľ Chrelja, ktorý dal kláštor v roku 1335 opevniť a na jeho nádvorí postavil v roku 1343 kostolík, ktorý v 19. stor. nahradila trojlodová päťkupolová Bazilika nanebovstúpenia Panny Márie. Staviteľom kostola bol majster Pavol, ktorý sa vyučil v gréckom cirkevnom štáte na polostrove Athos. Asi 20 m vysoké múry s podporami spevňuje od roku 1335 dodnes 22 m vysoká hranatá päťposchodová Chreljova veža. Mníšky habit a opevnenie však nezabránili tomu, aby tu Chrelju nezaškrtili.

Súčasnú trojkridlovú podobu získal kláštor v rokoch 1816 - 1829. Z exteriérových maleb upútajú najmä výjavy s príšerami chrliacimi oheň, zvermi a vládcom podsvetia. Diabli s krídlami netopierov navádzajú ľudí k hriechu, no tí sa bránia s pomocou anjelov, svätcov a svojou vierou v Boha. Do kupoly nartexu umiestnili umelci maľbu Krista ako Pána sveta obkoleseného anjelmi. Pôvodné fresky zo 14. stor. sa zachovali len v kaplnke veže, ku ktorej pristávali lodžiu ako zvonnicu. Do kláštorného komplexu tvaru nepravidelného štvorca o ploche 80 000 m² sa vchádza cez 2 veľké brány. Vo východnom kridle z roku 1817 umiestnili v roku 1962 kláštorne múzeum. V múzeu chránia zvyšky pôvodných fresiek, pôvodné kostolné dvere zo 14. stor., Chreljev trón, kríž s miniatúrnou drevo-rezbou od mnicha Rafaela z Radomiru, sakrálné predmety, nádoby, mince, prvý glóbus v Bulharsku, pergamenové knihy a rukopisy z 10. stor. Kláštorňa knižnica obsahuje až 16 000 kníh, vrátane 134 rukopisov z 15. až 19. stor. (listov cárov, sultánov...).

K ochrane kláštoru vyzval všetkých Bulharov už v roku 1762 kronikár Paisij Chilandarskij. V roku 1961 kláštor vyhlásili za národnú pamiatku a pri tejto príležitosti z neho vystáhovali na 7 rokov 50 mníchov a v kos tole zakázali bohoslužby. Neďaleko kláštoru sa nachádza cintorín s osiarmi a jednodôňovou kaplnkou.

Súčasnou SD je Rilský kláštor od roku 1983.

Bulharsko - Starobylé mesto Nesebar

Nesebar/Nesebr založili grécki Dórovia na mieste tráckej osady na skalnatom polostrove (pôvodne možno ostrove) o dĺžke 850 a šírke 350 m. Zachovaný nápis hovorí o dobrých vzťahoch Grékov a Trákov. Gréci ho neskoršie nazývali Messembria. Vybudovali v ňom akropolu, agoru, Apollónov chrám, divadlo, mincovňu a hradby. Časť týchto hradieb, ktoré sa datujú až do roku 510 pred n. l., sa zachovala dodnes. V roku 812 Nesebar dobyl bulharský chán Krum (803 - 814). V 11. storočí sa v meste striedala byzantská a bulharská nadvláda. Najväčší rozkvet zaznamenalo mesto za vlády bulharského cára Ivana Alexandra Asena (1331 - 1371) v čase 2. Bulharskej ríše, keď malo čulé obchodné styky so Stredomorím. Niektoré údaje uvádzajú z tohto obdobia až 48 kostolov a 2 kaplnky. V roku 1453 Nesebar obsadili Turci a mesto stratilo svoj pôvodný význam, i keď ostalo miestnym centrom kresťanstva, obchodu a rybnárstva. Takto ho spomína v 17. storočí turecký cestovateľ Evlia Čelebi. Z tohto obdobia sa zachovali turecké kúpele a studňa.

Súčasná zástavba typických domov plovdivského štýlu pochádza z 19. stor. z obrodeneckého obdobia. Charakterizujú ju kamenné murované prízemnia so skladmi, dielňami a letnými kuchyňami, nad ktorými prečnieva do ulice drevená nadstavba prvého poschodia s akiermi, podporami a širokými strešnými rímsami. V Nesebare od 5. stor. postavili vyše 40 kresťanských kostolov, z ktorých časť sa zachovala len v ruinách. K najstarším patrí na konci polostrova Kostol Panny Márie z 5. - 6. stor. Nový metropolitný kostol neďaleko prístavu postavili v 11. - 13. stor. Vyniká ikonostasom z roku 1599 a nástennými maľbami zo 14. - 15. stor. Ešte bližšie k prístavu sa nachádza po zemetrasení v roku 1913 už len zrúcanina štvrtrej trojlodovej Baziliky sv. Jána Aliturgitu zo 14. stor. Tento nešťastný, no bohato zdobený kostol nevysvätili, lebo ho znečistila krv murára, ktorý spadol z lešenia pri jeho dostavbe. Na centrálnom námestí sa zachoval trojlodový Kostol Pantokratora z 13. - 14. stor., na severnej strane polostrova je to trojlodový kamenný Kostol sv. Jána Krstiteľa z 9. - 11. stor. Na hrádzi a na severnom konci polostrova stoja drevené plachtové veterné mlyny.

Dnes žije v Starom Nesebare asi 6 500 ľudí. Časť obyvateľov sa presídlila do Nového Nesebaru na pobreží blízko letoviska Slnecné pobrežie.

Súčasnou SD je starobylé mesto Nesebar od roku 1983.

Dánsko - Hrad Kronborg

Helsingor, uvádzaný už v 12. stor., zaznamenal značný rozvoj po roku 1429, keď dánsky kráľ Erik VII. Pomoranský (1412 - 1439) tu zaviedol vyberanie cla od lodí, plávajúcich do (z) Baltského mora (toto právo odkúpili európske štáty od dánskej vlády v roku 1857). Na ochranu úziny dal postaviť hrad Krogen, ktorý prestaval podľa projektu Hansa van Paeschena a flámskeho architekta Anthonia van Oftergena v rokoch 1574 - 1585 Frederik II. (1559 - 1588) na opevnený renesančný zámok Kronborg Slot. Stalo sa to po roku 1523, keď mesto zničila lübecká flotila a jeho obyvateľstvo v roku 1530 postihla epidémia moru. V dosahu jeho diel bola každá loď v 4 km širokej úzine až po švédsky Helsingborg. Po požiari 25. septembra 1629 dal kráľ Christian IV. (1588 - 1648) hrad obnoviť Hansovi van Steenwinckelovi. V rokoch 1658 - 1660 Kronborg obsadili Švédi (odtvdy švédske lode nemuseli platiť clo). Následne kráľ Frederik III. (1648 - 1670) a Christian V. (1670 - 1699) obstarali dobudovanie jeho triičkáčného systému. V rokoch 1785 - 1926 slúžil ako kasárne. Po odchode vojakov ho v rokoch 1929 - 1935 zreštaurovali (Johannes Magdahl Nielsen) a sprístupnili verejnosti, ktorá ho pozná najmä ako prostredie Shakespeareovej divadelnej hry Hamlet. Obidve poschodia zámku po vyrabovaní Švédmi dosť spono zaplňa prevažne holandský nábytok. Vo veľkej banquetovej sále sa zachovalo po požiari 7 zo 40 gobelínov s podobizňami dánskych kráľov (dnes v Národnom múzeu). V západnom kridle interiérom upúta Malá sála a v ostatných častiach najmä kráľovské apartmány. Vyrezávaným a pozláteným dreveným interiérom vyniká zámocká kaplnka. V kazematách, kde väznili politických väzňov a skladovali potraviny, sa nachádza socha s piaceho obra Holger Danske, ktorý sa podľa legendy zobudí vtedy, keď bude potrebné zahnať nepriateľov Dánska. Zámok a opevnenia postavili z pieskovca. Prístup do neho len z prístavu umožňujú 3 brány a 3 mosty. Prvý vstup z juhozápadu vedie cez predsunutú Württemberskú ravelínu, chránenú tromi bastiónmi. Na jej západnej strane sa vychádza na úroveň prvej opevnenej zóny (Kronvaerk) s hospodárskymi budovami a vojenskými barakami. Z nej sa prechádza na sever k malej bráne Dark, chránenej zo severného pobrežia menšou ravelinou. Každý roh vlastného 2 - 3 poschodového zámku v predĺžení chránia staré bastióny spojené hradbou, za ktorou je priekopa. Najvyšší bod dosahuje nad dvorom 57 m vysoká hlásna veža, najnižší zámocká studňa. Súčasťou SD je hrad Kronborg od roku 2000.

Estónsko - Historické centrum Tallinu

Okolie prístavu, kde sa nachádza dnešný Tallin, osídlili najskôr Vikingovia. Sídlo malo obchodný význam už v 10. - 11. stor. Arabský geograf Idrisi ho spomína z roku 1154 ako Kalevanlinna/Koluvan (Kalevovo mesto). V rokoch 1226 - 1227 sa v ňom usídlili križiaci (Teutónsky rád) a mesto sa rozdelilo na pevnosť (castum) a dolné mesto (suburbum). Pribudli kláštor dominikánov a cisterciánov (sv. Kataríny a sv. Michala), ako aj prvý kresťanský Kostol sv. Mikuláša. Po odchode Dánov v roku 1346 tu vládli nemeckí križiaci a od roku 1561 Švédi. Švédski architekti zrekonštruovali budovy Vyšehradu zničené po požiari v roku 1684 a dobudovali systém bastiónov mestských hradieb. Po tzv. Severnej vojne mesto obsadili vojská cára Petra I. Veľkého. V rokoch 1918 - 1940 tu opäť mali najväčší vplyv Nemci. V roku 1944 bolo značne poškodené bombardovaním.

Veľký hrad (Vyšehrad) na planine Toompea na 7 ha vznikol na základe Malej pevnosti (Malého hradu), ktorú vybudovali Dáni po roku 1219. Po viacerých dostavbách a prestavbách nadobudol v roku 1773 na želanie Kataríny II. dnešnú trojposchodovú barokovú podobu. Už neďaleko vidieť juhozápadnú valco vitu hradnú vežu nazývanú Pikk Herrmann (Dlhý Herrmann), ktorá pr esahuje výšku 35 m. Ďalšia veža Pils tiher na severozápade a tretia veža Landskrone na severovýchode dosahujú výšku 20 m. Štvrtá veža (Stür-den-Körl) sa nezachovala.

Dominantou podhradí sa stal gotický Dóm, ktorý sa uvádza už v 13. stor. Z pôvodného interiéru sa po požiari v roku 1684 zachoval renesančný sarcofág (od tallinského majstra Passera) s pozostatkami švédskeho v eliteľa De la Gardi (počas bitky sa utopil v Narve) a jeho manželky Žofie. Na sarcofágu je okrem bitky na Narve prvý raz zobrazené mesto Tallin. Na druhej strane podľa projektu Preobraženského postavili v rokoch 1894 - 1900 pravoslávny chrám Alexandra Nevského. Neďaleko neho na kopci Harju mägi stojí veža Kiek-in-de-Kök (Nakukni do kuchyne). V jej južnej stene sa zachovalo 6 kamenných a 3 železné kanónové gule, ktorými počas Livónskej vojny v roku 1577 ostreľovali opevnené Dolné mesto. Mestské hradby pôvodne o dĺžke asi 2,5 km, spevnené 27 vežami a priechodné 6 bránami, patria k najzachovalejším v severnej Európe. Na ulici Pikk k najstarším domom (prešavanom v štýle holandského manierizmu v rokoch 1597 - 1600) patrí sídlo Spoločnosti čiernohlavých založenej v roku 1399. Súčasťou SD je historické centrum Tallinu od roku 1997.